

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลองแบบกลุ่มเดียวทดสอบก่อนและหลังการทดลอง (The One-Group Pretest-Posttest Design) มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบผลของการจัดโปรแกรมแนะแนวอาชีพที่มีต่อการวางแผนชีวิตและอาชีพของนักศึกษาระดับนาฏศิลป์ชั้นสูง ในวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ สมมติฐานการวิจัย คือ การจัดโปรแกรมแนะแนวอาชีพทำให้นักศึกษามีความสามารถในการวางแผนชีวิตและอาชีพสูงขึ้น ประชากร ได้แก่ นักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับนาฏศิลป์ชั้นสูงปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2540 จำนวน 17 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย โปรแกรมแนะแนวอาชีพ จำนวน 10 โปรแกรม และแบบวัดความสามารถในการวางแผนชีวิตและอาชีพ ซึ่งมีลักษณะของข้อคำถามเป็นแบบเลือกตอบ จำนวน 100 ข้อ ใช้วัดความสามารถในการวางแผนชีวิตและอาชีพในด้านต่างๆ คือ การสำรวจตนเองทางอาชีพ การสำรวจข้อมูลทางอาชีพ การตัดสินใจเลือกอาชีพ การวางแผนทางอาชีพ และการพัฒนาตนเองเข้าสู่อาชีพ การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยนำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการทดลองใช้เครื่องมือไปยังวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ และติดต่อขอความร่วมมือในการใช้สถานที่และนักศึกษาเพื่อเข้ารับการฝึกอบรม และทำการทดลองจนเสร็จสิ้นตามขั้นตอน รวมเวลาทั้งสิ้น 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 วัน วิเคราะห์ข้อมูลโดยคำนวณหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สัมประสิทธิ์การกระจาย และผลต่างของคะแนนจากแบบวัดความสามารถในการวางแผนชีวิตและอาชีพก่อนและหลังการฝึกอบรมของประชากรทั้งหมด เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนความสามารถในการวางแผนชีวิตและอาชีพก่อนและหลังการฝึกอบรมของประชากร

สรุปผลการวิจัย

1. คะแนนความสามารถในการวางแผนชีวิตและอาชีพก่อนและหลังการฝึกอบรมของประชากรเป็นรายคนส่วนใหญ่มีความแตกต่างกันโดยที่จะมีคะแนนหลังการฝึกอบรมเพิ่มขึ้น อยู่ระหว่าง 1-12 คะแนน ในทุกด้านยกเว้นด้านการสำรวจข้อมูลทางอาชีพที่พบว่า ประชากรมีคะแนนเพิ่มขึ้นหลังการฝึกอบรมเพียงบางส่วน

2. คะแนนเฉลี่ยความสามารถในการวางแผนชีวิตและอาชีพหลังการฝึกอบรมของประชากรทั้งหมดมากกว่าคะแนนเฉลี่ยหลังการฝึกอบรมในทุกด้าน โดยมีค่าความแตกต่างอยู่ระหว่าง 0.3-6.06 คะแนน

3. นักศึกษาที่มีคะแนนความสามารถในการวางแผนชีวิตและอาชีพผ่านเกณฑ์ 60% ของคะแนนเต็มในด้านที่ 1 ถึงด้านที่ 5 หลังการได้รับการฝึกอบรมมีจำนวนร้อยละ 58.82 64.71 76.47 76.47 และ 88.24 ตามลำดับ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับคะแนนก่อนการอบรมแล้วนักศึกษามีคะแนนผ่านเกณฑ์ 60% เพิ่มขึ้นในด้านที่ 1 ถึงด้านที่ 5 จำนวน 10 1 11 9 และ 9 คน คิดเป็นร้อยละ 58.82 5.88 64.71 52.94 และ 52.94 ตามลำดับ และรวมทุกด้านมีนักศึกษามีคะแนนผ่านเกณฑ์ 60% เท่ากับร้อยละ 88.24 ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับคะแนนก่อนการอบรมแล้วนักศึกษามีคะแนนผ่านเกณฑ์ 60% เพิ่มขึ้นจำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 82.35 ของนักศึกษาทั้งหมด

อภิปรายผล

จากการเปรียบเทียบผลของการจัดโปรแกรมแนะแนวอาชีพที่มีต่อการวางแผนชีวิตและอาชีพ สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้ คือ

นักศึกษาที่เข้ารับการฝึกอบรมในโปรแกรมแนะแนวอาชีพมีค่าเฉลี่ยของคะแนนความสามารถในการวางแผนชีวิตและอาชีพสูงขึ้นหลังการฝึกอบรม โดยพบว่า มีนักศึกษาถึงร้อยละ 82.35 มีคะแนนผ่านเกณฑ์ 60% เพิ่มขึ้นและเมื่อพิจารณาผลต่างระหว่างคะแนนก่อนและหลังการฝึกอบรมก็ยังพบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีคะแนนเพิ่มขึ้นทุกคน (ตาราง 16-18) ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ กชกร อินทุโสภณ (2538) ที่ได้ศึกษาโปรแกรมการวางแผนชีวิตและอาชีพเพื่อการพัฒนาคุณภาพทางอาชีพของนักศึกษาระดับมหาวิทยาลัย ผลการวิจัย พบว่า นักศึกษาที่ได้รับประสบการณ์ตามโปรแกรมมีค่าเฉลี่ยของคะแนนคุณภาพทางอาชีพด้านความสามารถในการเลือกอาชีพสูงกว่านักศึกษาที่ไม่ได้รับประสบการณ์ตามโปรแกรม แสดงให้เห็นว่า การจัดโปรแกรมการฝึกอบรมเพื่อการวางแผนชีวิตและอาชีพสามารถพัฒนาความสามารถในการวางแผนเลือกอาชีพได้ ทั้งนี้ นักการศึกษาทั้งในและต่างประเทศ อาทิเช่น ประดิษฐ์ สรรพช่วง (2525, หน้า 12) ภิญญู สาร (2527, หน้า 442-443) อัจฉรา หัสบำเรอ (2538, หน้า 13) ฮาร์บิสัน และ มายเยอร์ส (Harbison & Myers, 1969, p. 2) ยังให้แนวคิดสนับสนุนว่าการฝึกอบรมเป็นกระบวนการที่จัดขึ้นเพื่อการพัฒนาความรู้และความสามารถของบุคคล การจัดเนื้อหาของหลักสูตรในโปรแกรมมีส่วนช่วยส่งเสริมให้นักศึกษาที่เข้ารับการฝึกอบรมมีความสามารถในการสำรวจตนเองและอาชีพ การตัดสินใจเลือกอาชีพ การวางแผน และการพัฒนาตนเองเข้าสู่อาชีพ ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการวางแผนชีวิตและอาชีพ (Crites, อ้างใน ปทุมมาศ

พูนเกษม, 2529, หน้า 25; Parson, อ้างใน ทิพย์มาศย์ พิมลศักดิ์, 2530, หน้า 13) และที่สำคัญในโปรแกรมการฝึกอบรมได้บรรจุกิจกรรมต่างๆ เป็นต้นว่า การจัดกิจกรรมกลุ่ม การแสดงบทบาทสมมติ เกมการฝึกอบรม การสัมมนา การศึกษาข้อมูลจากวิทยากร ทัศนศึกษา และเอกสารแบบฝึกต่างๆ ตลอดจนการให้คำปรึกษาและการฝึกทักษะหรือประสบการณ์กับผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง ซึ่งจำนงค์ สมประสงค์ และ อมรตารา กิรานนท์ (อ้างใน ประดิษฐ์ สรรพช่าง, 2525, หน้า 17, 15) ให้ข้อสังเกตว่า เป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพและสามารถนำมาใช้ในการฝึกอบรมได้ตามความเหมาะสม จะเห็นได้ว่า นักศึกษาที่เข้ารับการฝึกอบรมส่วนใหญ่มีแรงจูงใจและมีทัศนคติที่ดีต่อการเข้ารับการฝึกอบรม ซึ่งสังเกตได้จากความสนใจและการมีส่วนร่วมในกิจกรรม และจากผลการวิจัยของ เรียม ศรีทอง (2535) ที่พบว่า การจัดโปรแกรมการฝึกอบรมเพื่อการวางแผนชีวิตและอาชีพสามารถพัฒนาทัศนคติและแรงจูงใจให้สูงขึ้นได้ ซึ่ง แมคเคลแลนด์ (McClelland, อ้างใน เรียม ศรีทอง, 2535, หน้า 37) ให้ข้อสรุปว่า มีผลต่อความสำเร็จของการวางแผนชีวิตและอาชีพ นอกจากนี้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการฝึกอบรม โดยเห็นว่าโปรแกรมการฝึกอบรมจัดเนื้อหาและกิจกรรมได้เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรม เช่นเดียวกับที่ นวลศิริ เปาโรหิตย์ (2528, หน้า 9) ได้ให้ความสำคัญต่อบุคคลที่กำลังจะสำเร็จการศึกษาควรได้รับการวางแผนชีวิตและอาชีพที่เหมาะสมกับความต้องการและความสามารถของตนเอง นอกจากนี้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมยังเห็นว่า โปรแกรมที่จัดเป็นประโยชน์โดยตรงต่อการเตรียมวางแผนเข้าสู่อาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับที่ โทมัส (Thomas, อ้างใน นวลศิริ เปาโรหิตย์, 2533, หน้า 18) ได้ศึกษาและพบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมในโปรแกรมการวางแผนชีวิตและอาชีพ ร้อยละ 80 แสดงความพึงพอใจและเห็นว่าการฝึกอบรมมีประโยชน์แก่ชีวิตและอาชีพในระดับกลางจนถึงระดับสูง และยังพบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมจำนวนมากที่แสดงออกถึงความรู้สึกเป็นเจ้าของและควบคุมชีวิตของตนเองได้ดีขึ้น

จากการศึกษาของไดนุซโซ (Dinuizzo, อ้างใน แสงระวี จิตพานิช, 2531, หน้า 19) และ วาร์ด (Ward, อ้างใน เรียม ศรีทอง, 2535, หน้า 38) เกี่ยวกับการใช้รูปแบบของการฝึกอบรมเพื่อการวางแผนชีวิตและอาชีพ ซึ่งประกอบด้วย การสำรวจตนเอง การสำรวจข้อมูลทางอาชีพ กลยุทธ์ การตัดสินใจ การวางแผนทางอาชีพ และการพัฒนาทักษะการหางาน พบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีคะแนนความสามารถในการวางแผนชีวิตและอาชีพสูงขึ้นทุกด้าน แต่สำหรับผลการวิจัยครั้งนี้เมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีคะแนนผ่านเกณฑ์ 60% เพิ่มขึ้นมากกว่าร้อยละ 50 เพียง 4 ด้าน คือ ด้านการสำรวจตนเองทางอาชีพ การตัดสินใจเลือกอาชีพ การวางแผนทางอาชีพ และการพัฒนาตนเองเข้าสู่อาชีพ โดยมีจำนวนผู้เข้ารับการฝึกอบรมเพิ่มขึ้นร้อยละ 58.82 64.71 52.94 และ 52.94 ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาผลต่างระหว่างคะแนนก่อนและ

หลังการฝึกอบรมพบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมส่วนใหญ่มีคะแนนเพิ่มขึ้นในทุกด้าน (ตาราง 1-3, 7-15) ยกเว้นด้านการสำรวจข้อมูลทางอาชีพ พบว่า มีคะแนนเฉลี่ยแตกต่างกันน้อยมากโดยมีผู้เข้ารับการฝึกอบรมเพียงร้อยละ 5.88 ที่มีคะแนนผ่านเกณฑ์ 60% เพิ่มขึ้นหลังการฝึกอบรม แต่เมื่อพิจารณาถึงคะแนนและผลต่างระหว่างคะแนนก่อนและหลังการฝึกอบรม พบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมส่วนใหญ่ทำคะแนนก่อนการฝึกอบรมได้ค่อนข้างดีคือผ่านเกณฑ์ 60% ถึงร้อยละ 58.82 โดยมีผู้เข้ารับการฝึกอบรมเพียงบางส่วนที่มีคะแนนเพิ่มขึ้นหลังการฝึกอบรม (ตาราง 4-6) ซึ่งทั้งนี้ อาจเป็นผลมาจากผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้รับความรู้ ข้อมูล และข่าวสารทางอาชีพอย่างต่อเนื่องในทุกระดับชั้น โดยเฉพาะระดับมัธยมศึกษา และระดับอุดมศึกษาเป็นระยะหัวเลี้ยวหัวต่อที่สำคัญของการเลือกอาชีพ (วีรวรรณ ชินะตระกูล, 2537, หน้า 29-30) และเนื่องจากปัจจุบันเป็นยุคแห่งข้อมูลข่าวสารมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัย เช่น การศึกษาข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์รวมถึงการได้รับข้อมูลข่าวสารจากแหล่งวิทยาการต่างๆ ทั้งในและนอกสถาบัน (ประณม จันทิม และ นพวรรณ พรหมเมือง, 2540, หน้า 36-37) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ข้อมูลอาชีพที่จัดในโปรแกรมนี้ส่วนใหญ่ นักศึกษามีความรู้อยู่แล้วซึ่งอาจส่งผลให้นักศึกษาเกิดความเบื่อหน่ายและไม่สนใจที่จะเข้าร่วมในกิจกรรม ประกอบกับเนื้อหา วิธีการ และระยะเวลาในการจัดกิจกรรมยังจัดได้ไม่ครอบคลุมกับความต้องการและความสนใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ซึ่งมีผลต่อการรับรู้ข้อมูล ดังที่ กชกร อินทุโสภณ (2538) และนวลศิริ เปาโรหิตย์ และคณะ (2533) ได้ค้นพบว่า รูปแบบและวิธีการจัดมีผลต่อการรับรู้และมีประสิทธิภาพต่อการวางแผนชีวิตและอาชีพ โดยเฉพาะทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเห็นความสำคัญของการวางแผนชีวิตและอาชีพในอนาคตและมีทัศนคติในการเป็นผู้กำหนดชะตาชีวิตของตนเองมากขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่า นักศึกษาที่เข้ารับการฝึกอบรมมีทั้งนักศึกษาที่เข้าเรียนตั้งแต่ระดับนาฏศิลป์ชั้นต้นปีที่ 1 (ม.1) และระดับนาฏศิลป์ชั้นกลางปีที่ 1 (ม.4) (วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ สถาบันนาฏดุริยางคศิลป์ กรมศิลปากร, 2541, หน้า 15-16) ซึ่งมีระดับพื้นฐานการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน ก็อาจเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการพัฒนาความสามารถของบุคคล ได้นซ์โซได้เสนอแนะให้จัดกิจกรรมที่เน้นให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น เช่น การจัดกิจกรรมกลุ่มควบคู่ไปกับการให้คำปรึกษาทางอาชีพระยะสั้นๆ และข้อมูลที่จัดควรพิจารณาให้เหมาะสมและสอดคล้องกับระดับพื้นฐาน ความต้องการ และความสนใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

จะสังเกตได้ว่า ผลการจัดโปรแกรมการฝึกอบรมในครั้งนี้มีผู้เข้ารับการฝึกอบรม จำนวน 2-6 คน ที่มีคะแนนหลังการฝึกอบรมลดลงอยู่ระหว่าง 1-4 คะแนน (ตาราง 4, 10, 13) ซึ่งอาจเป็นผลมาจากลักษณะของข้อคำถามที่ชีวิตได้กำหนดเป็นสถานการณ์ที่ค่อนข้างมีความยาวและมีจำนวนข้อมาก อาจส่งผลให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดความเมื่อยล้าในการทำและที่สำคัญการ

ควบคุมเวลาในการทำแบบวัดหลังการฝึกอบรม (Posttest) ไม่สามารถควบคุมได้ตามกำหนดเวลา เนื่องจากความต่อเนื่องในการดำเนินกิจกรรมและข้อจำกัดในเรื่องของเวลา ซึ่งอาจส่งผลต่อความเที่ยงเบนของคะแนนได้

ผลการวิจัยครั้งนี้เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมถือได้ว่าประสบผลสำเร็จ ผลจากการวิจัยแสดงให้เห็นว่า การจัดโปรแกรมการฝึกอบรมเพื่อการวางแผนชีวิตและอาชีพสามารถพัฒนาความสามารถในการวางแผนชีวิตและอาชีพของผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ ทั้งนี้การจัดโปรแกรมการฝึกอบรมมีวิธีการ ขั้นตอน ตลอดจนเนื้อหาสาระที่ให้ประโยชน์ในการวางแผนชีวิตและอาชีพ มีกระบวนการจัดที่เป็นระบบและต่อเนื่อง และเปิดโอกาสให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ฝึกหัดการสำรวจตนเองในด้านต่างๆ ได้แก่ สมรรถิผล ทักษะความสามารถ ค่านิยม บุคลิกภาพ และความสนใจในอาชีพ รวมถึงการศึกษาสำรวจข้อมูลทางอาชีพเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาดัดสินใจเลือกอาชีพและวางแผนทั้งในระยะสั้นและระยะยาวตลอดจนการพัฒนาตนเองเข้าสู่อาชีพได้อย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ คมเพชร ฉัตรศุภกุล (2525, หน้า 19-21) สวัสดิ์ สุวรรณอักษร (2526, หน้า 8-9) และ สำเนาวิ ขจรศิลป์ (2526, หน้า 2) ซึ่งกล่าวถึงกระบวนการวางแผนชีวิตและอาชีพไว้ในลักษณะเดียวกัน นอกจากนี้กิจกรรมที่จัดยังมีรูปแบบที่หลากหลาย มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ระหว่างกลุ่มสมาชิก การได้ฝึกทักษะที่จำเป็นสำหรับการเตรียมตัวสมัครงาน การได้เรียนรู้ประสบการณ์จากวิทยากร สื่อจากวีดิทัศน์ เอกสารหรือแบบฝึกต่าง ๆ ตลอดจนการเข้าร่วมในกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วม ซึ่ง ทศนีย์ ศุภเมธี และ นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2525, หน้า 10) เน้นว่า มีผลต่อการพัฒนาความรู้และความสามารถของบุคคล ผลจากการจัดโปรแกรมการฝึกอบรมเพื่อการวางแผนชีวิตและอาชีพจึงมีส่วนช่วยให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความสามารถในการวางแผนชีวิตและอาชีพเพื่อเตรียมเข้าสู่อาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. การจัดโปรแกรมการฝึกอบรมเพื่อการวางแผนชีวิตและอาชีพสามารถจัดทำได้ทุกระดับชั้น ซึ่งต้องกำหนดเนื้อหาสาระและรูปแบบการจัดให้เหมาะสมกับวัยและความต้องการของผู้เข้ารับการฝึกอบรม
2. ควรมีการฝึกอบรมวิธีการจัดโปรแกรมการวางแผนชีวิตและอาชีพให้กับบุคคลที่ทำหน้าที่แนะแนวในสถานศึกษาหรือบุคลากรอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อให้มีความรู้และความสามารถในการพัฒนาความสามารถในการวางแผนชีวิตและอาชีพ

3. หลังการฝึกอบรมควรมีการจัดกิจกรรมอื่นๆ เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้พัฒนาตนเองในการแสวงหาข้อมูลหรือจัดกิจกรรมที่เอื้อประโยชน์ในการพัฒนาบุคลิกภาพหรือพัฒนาในด้านอื่นๆ อันเป็นการส่งเสริมให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้พัฒนาความสามารถในการวางแผนชีวิตและอาชีพ

4. การส่งเสริมให้นักศึกษาตระหนักถึงความสำคัญของการใช้เวลาในการหาความรู้ การพึ่งตนเอง และการเรียนให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ สถาบันควรสนับสนุนให้มีการจัดทำคู่มือเพื่อใช้ในการวางแผนชีวิตและอาชีพที่มีคุณภาพด้วย

5. ควรจัดการฝึกอบรมเพื่อการวางแผนชีวิตและอาชีพอย่างต่อเนื่องในทุกระดับชั้น และควรมีการศึกษาติดตามผลเป็นระยะเพื่อตรวจสอบพัฒนาการการวางแผนชีวิตและอาชีพของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาและสำรวจข้อมูลพื้นฐานของผู้เข้ารับการฝึกอบรม เช่น ระดับพื้นฐานทางการศึกษาหรือเกรดเฉลี่ย ฯลฯ ตลอดจนความต้องการและความสนใจเกี่ยวกับอาชีพหรือกิจกรรมการฝึกอบรมเพื่อการจัดโปรแกรมได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

2. ควรพัฒนารูปแบบการจัดโปรแกรมในด้านการสำรวจข้อมูลทางอาชีพให้มีประสิทธิภาพและครอบคลุมกับความสนใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ได้แก่ การเพิ่มจำนวนโปรแกรมรวมถึงการจัดกิจกรรมที่เน้นให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้รับประสบการณ์และมีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น เช่น การจัดสัมมนาทางอาชีพ การศึกษาข้อมูลอาชีพจากแหล่งวิทยาการต่างๆ หรือการศึกษานอกสถานที่ เป็นต้น

3. ควรปรับข้อคำถามของแบบวัดให้สั้นลง เกณฑ์การให้คะแนนควรกำหนดเป็นระดับ (Rating Scale) และควรบริหารเวลาในการทำแบบวัดให้เป็นไปตามที่กำหนด

4. ควรจัดกิจกรรมการวางแผนชีวิตและอาชีพในรูปแบบอื่นหรือระดับการศึกษาอื่นที่มีระยะพัฒนาการที่เหมาะสม เช่น การให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม การจัดกระบวนการกลุ่ม การใช้ชุดแนะแนว หรือโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ฯลฯ กับนักศึกษาระดับนาฏศิลป์ชั้นต้นปีที่ 2 (ม.2) หรือระดับนาฏศิลป์ชั้นกลางปีที่ 2 (ม.5)

5. ควรศึกษาผลของการจัดโปรแกรมการฝึกอบรมเพื่อการวางแผนที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรอื่น ได้แก่ การศึกษา ส่วนตัว หรือสังคม เช่น การศึกษาต่อ การพัฒนาบุคลิกภาพ หรือการปรับตัว เป็นต้น